

УДК: 334.7:631.1

Демченко І.В.
здобувач

Таврійський державний агротехнологічний університет

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АПК ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЇЇ ЗМІЦНЕННЯ

***Анотація:** Розглянуто проблеми формування, оцінки та забезпечення фінансової безпеки аграрного підприємництва. Показані нові підходи до її оцінки. Наведено рівні фінансових ризиків для суб'єктів. Запропоновані шляхи зміцнення фінансової безпеки агропідприємств.*

***Ключові слова:** Фінансова безпека, суб'єкт підприємництва аграрної сфери, фінансові ризики, загрози, система протидії та заходів, фінансові ресурси.*

Постановка проблеми. Сільськогосподарські суб'єкти підприємництва у теперішній час діють в складних умовах господарювання. До притаманних аграрному виробництву ґрунтовно-кліматичному ризику та специфічних особливостей галузі додається низка загроз, що здатні суттєво знизити економічну ефективність розвитку підприємництва в умовах розширеного відтворення. На протидію деструктивним факторам суб'єктам діяльності доводиться створювати систему фінансової безпеки, яка повинна забезпечувати не тільки стабільність існування підприємства та його показників, але і відповідати запитам його інвесторів щодо стратегічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематику забезпечення фінансової безпеки мікросередовища в контексті теоретичних засад, а також порядку її оцінювання займалася низка вчених: Білик М.Д., Бланк І.А., Горячева К.С., Єрмошенко М.М., Гринюк Н.А та інші. Варто відзначити, що наведені підходи не структуровані та не систематизовані, неясними також залишаються конкретні рекомендації щодо зміцнення фінансової безпеки.

Метою написання статті є низка моментів. По-перше, актуальним залишається конкретне визначення фінансової безпеки аграрного підприємництва, яке б відповідало вимогам сучасності, а також враховувало проблеми галузі. Крім того, необхідним стає визначення з порядком проведення оцінки безпечного з фінансового боку порядку діяльності суб'єктів

господарювання аграрної сфери, а також наведення раціональних шляхів покращення фінансових можливостей підприємств галузі.

Сільськогосподарські суб'єкти діяльності невпинно стикаються з низкою ризиків, функціонуючи в агресивному середовищі конкуренції. Об'єктивний прояв ризиків, високий ступінь адміністрування процесів відтворення з боку держави, а також невизначеність із значенням продукту, що буде отриманий, а отже, і суми виручки робить аграрне виробництво край ризиковим. Висока капіталізація виробництва вимагає значних вкладень, повернення яких із нагромадженою вартістю цілком може і не відбутися через прояв низки ризиків.

Фінансова безпека уявляє собою результат прояву комплексного ряду критеріальних характеристик, які включають в себе ступінь насиченості фінансовими ресурсами та їхній якісний склад, баланс доходів та витрат підприємства, стратегічні пріоритети керівного складу аграрного підприємства, забезпечення сталості розвитку в умовах розширеного відтворення, гнучкість в управлінні та прийнятті рішень тощо. Отже, фінансова безпека суб'єкта господарювання аграрної сфери – це така система організації роботи суб'єкта підприємства, за якої досягаються стабільність та прибутковість діяльності, забезпечується достатній рівень платоспроможності та фінансової стійкості суб'єкта, виконується раціональне залучення фінансових ресурсів та здійснення витрат в умовах розширеного відтворення та знижується невизначеність господарювання.

Корисної інформації для контрагентів підприємства та перш за все, його менеджменту та керівного складу можуть надати детальні аналітичні звіти щодо рівня фінансової безпеки суб'єкта. Існуючі підходи до представлення таких даних є суперечливими та неповними. Разом з тим, до системи оцінки повинні включатися такі вимоги до її підготовки як простота, доступність та ясність. На нашу думку, необхідно уникати надмірного переліку аналізованих фінансових показників, перенасичений склад яких часто дублює інформацію та має недоречні для аграрної галузі показники.

Для виконання оцінки фінансової безпеки суб'єкта підприємництва ми пропонуємо комплексну методичку, що може бути виражена наступною формулою (1):

$$РФБП = \sum_{i=1}^4 (X_i * \gamma_i), \quad (1)$$

де: РФБП – рівень фінансової безпеки підприємства, балів;

X_1 – оцінка фінансових показників, балів;

X_2 – оцінка фінансової стійкості, балів;

X_3 – оцінка ймовірності банкрутства, балів;

X_4 – оцінка поточного характеру руху грошових потоків фірми, балів.

γ_i – вага відповідної групи оціночних критеріїв.

Оціночна шкала результативної функції при цьому матиме такий вираз:

0-25 балів – катастрофічний рівень фінансова безпека;

26-50 балів – низький рівень фінансової безпеки;

51-75 балів – середній рівень фінансової безпеки;

76-100 балів – високий рівень фінансової безпеки підприємства.

Таким чином, наведений алгоритм розрахунку надасть повну інформацію щодо рівня фінансової безпеки суб'єкта, а також всебічно характеризуватиме елементи його фінансової системи: грошові потоки, фінансовий стан, ймовірність банкрутства та фінансову стійкість.

Для того, щоб навести можливі заходи щодо зміцнення фінансових можливостей аграрних підприємств, необхідно чітко визначитись з загрозами нормальному перебігу фінансових процесів. Проведені дослідження накреслили наступні основні фактори та загрози фінансовій безпеці аграрного підприємництва, представлені у таблиці.

Перелік основних загроз фінансовій безпеці аграрних суб'єктів*

Математичне позначення	Назва фактора	Мнемонічне позначення
Z1	Низька ліквідність	НЛ
Z2	Високий рівень фінансово-господарського ризику	ФГР
Z3	Зношеність основних засобів та невисокий рівень їх технічної якості	ЗОЗ
Z4	Низький рівень дохідності аграрної галузі	НРД
Z5	Нестача оборотних активів	НОА
Z5	Складність доступу до кредитному забезпеченню	СДКЗ
Z7	Нестача фінансових ресурсів	НФР
Z8	Розбалансованість розрахунково-платіжних відносин	РРПВ
Z9	Низька платоспроможність аграрного підприємництва	НПЛ
Z10	Роздрібненість капіталу та потужностей аграрного підприємництва	РК

* - складено автором

Вищенаведені загрози несуть суттєвий деструктивний вплив на фінансову стабільність підприємництва, ускладнюючи і без того ризикові умови його діяльності. Суб'єкт підприємництва аграрної сфери не може реалізувати заплановані обсяги виробництва без відповідного обсягу залучених фінансових ресурсів. В теперішній час в аграрному секторі економіки склалася низка перешкод стабільній роботі суб'єктів господарювання. Наприклад, зношеність об'єктів основних засобів веде не тільки до зростання витрат на поточний ремонт та обслуговування, але і спричиняє отримання меншої кількості врожаю нижчої якості.

Варто відзначити, що наведені загрози так само є взаємообумовленими та тісно корелюють між собою. Наприклад, вкрай незадовільна ліквідність є наслідком браку фінансових ресурсів та незадовільного рівня дохідності аграрного підприємництва. Кругообіг фінансів у межах світового господарства, держави, мікросередовища та домогосподарств забезпечує щільний взаємозв'язок чинників та факторів між рівнями економіки. Визначення найбільш впливового рівня загроз дає змогу організувати систему протидії ефективним чином. Використання методичного інструментарію теорії графів дає змогу простежити причинно-наслідкові зв'язки факторів фінансової

небезпеки та виявити пріоритетні напрямки поліпшення фінансових можливостей суб'єктів. Закономірно, що не всі загрози мають однакову силу впливу. Деструктивний прояв конкретного чинника має бути досліджений індивідуально в рамках кожного з суб'єктів підприємництва. Проте, тлумачення природи прояву фінансового ризику за рівнями в рамках конкретної галузі доцільно для забезпечення стійкого фінансового розвитку мікросередовища (рис. 1).

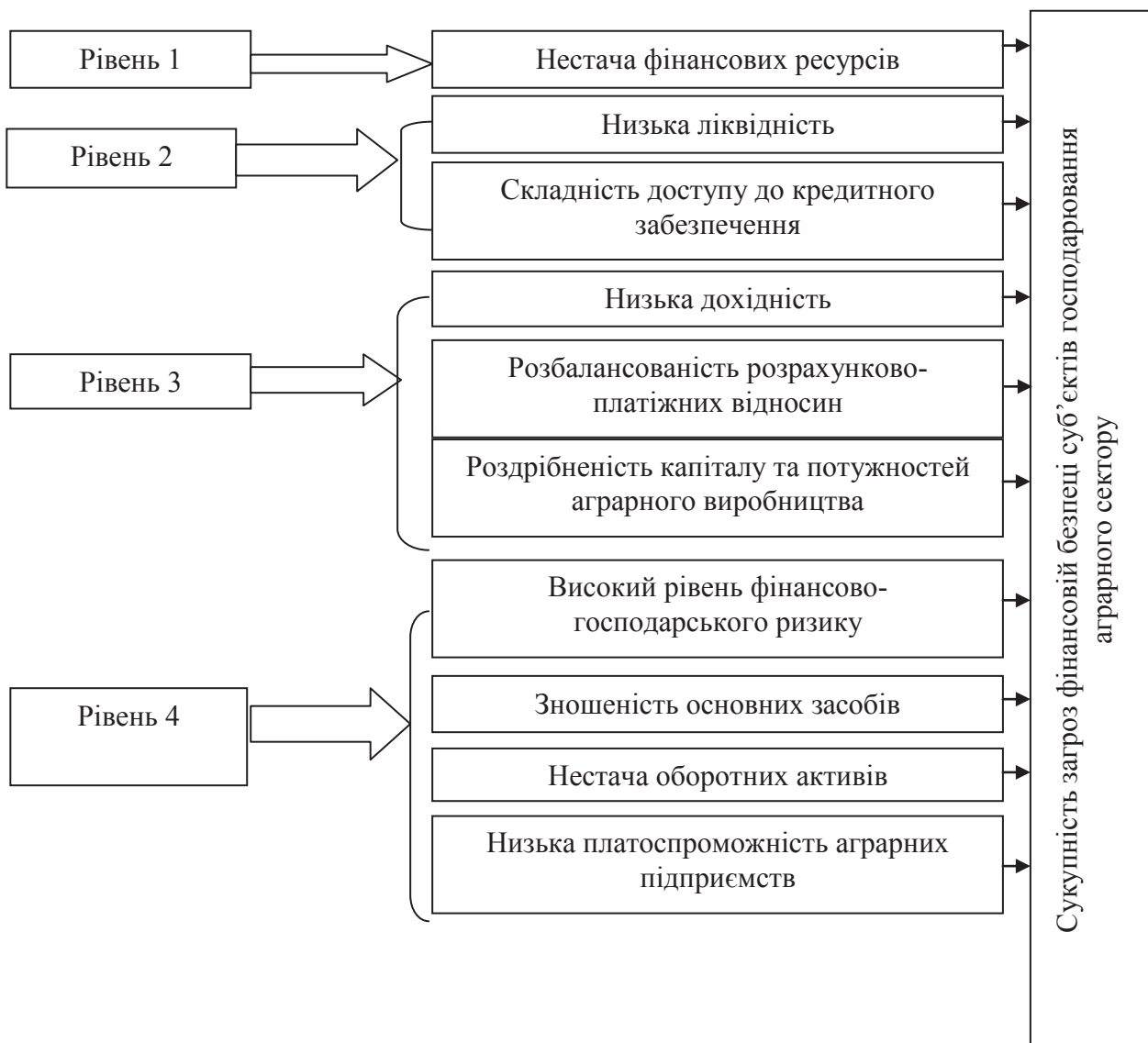

Рис. 1. Ієрархічна модель деструктивних факторів впливу на фінансову безпеку суб'єктів господарювання аграрної сфери*

* - побудовано автором на основі власних досліджень

Найбільш суттєвою вадою забезпечення фінансової безпеки є нестача фінансових ресурсів в аграрному підприємстві. Брак коштів виникає через цілу низку причин, що викликають занепад галузі: висока вартість сировини та матеріалів (стосовно як для потреб основного виробництва, так і будівельних та допоміжних матеріалів), стрімке зростання інших складових елементів собівартості готової продукції, низька фінансова активність та інвестиційна привабливість, втрати ринків збуту через експансію іноземних аграрних товаровиробників та високу конкуренцію в галузі, обмеження уряду з приводу імпортової реалізації аграрних виробів, ціновий диспаритет тощо.

Для забезпечення високого рівня фінансової безпеки нами запропоновані дві групи заходів: фінансові та організаційно економічні. Варто відмітити, що багато аспектів діяльності аграрних суб'єктів економіки не може бути оціненими, проте здатні призвести до покращення фінансового клімату галузі. Особливо це стосується підприємств досліджуваної галузі, так як аграрне виробництво нерозривно пов'язано із виконанням соціальної функції. Рівень урбанізації в країні становить близько 67%, а по Запорізькій області – близько 70%. В такому випадку перед аграрними товаровиробниками стоять соціальні задачі. Хоча, їх виконання несе додаткові затрати, проте, у результаті суб'єкти мають вмотивованих працівників, що є прямим засобом зміцнення їх фінансової безпеки.

Основна задача фінансових важелів зміцнення фінансової безпеки – створення системи чіткого реагування та контролю за станом та якістю фінансових ресурсів, що залучає підприємство, балансом грошових потоків, структури та якості активів, стан зобов'язань. Важливим елементом забезпечення «буферу безпеки» є перегляд діючих норм відрахувань до резервного капіталу сум чистого прибутку у бік збільшення, що надасть змогу мати резерв коштів на випадок настання непередбачуваних подій та несприятливих явищ в економіці.

Конкретне мікросередовище аграрної сфери – унікальний суб'єкт, якому притаманні власні специфічні риси та загрози діяльності. Отже, на кожному

підприємстві повинна бути впроваджена власна система заходів протидії деструктивним факторам, на засадах доцільності, економічної ефективності та значущості. Прикладом може стати суб'єкт, що отримує сталі збитки, якому зовсім недоцільно відволікати зайві кошти у резерв. Організаційно-економічні заходи зміцнення фінансової безпеки здатні виконати низку задач: забезпечити зростання іміджу галузі, привернути увагу до проблем конкретного підприємства, сприяти прийняттю раціональних рішень, забезпечити стабільне розширене відтворення та інші.

Висновки:

1. Аграрна галузь виробництва – високо ризикова галузь, якій притаманні не тільки специфічні загрози, але і фінансові деструктивні фактори ринкового середовища, що мають підсилений вплив в АПВ.

2. Фінансова безпека суб'єкта господарювання аграрної сфери – це така система організації роботи суб'єкта підприємництва, за якої досягаються стабільність та прибутковість діяльності, забезпечується достатній рівень платоспроможності та фінансової стійкості суб'єкта, виконується раціональне залучення фінансових ресурсів та здійснення витрат в умовах розширеного відтворення та знижується невизначеність господарювання.

3. Серед загроз фінансовій безпеці найбільш суттєвим для суб'єктів підприємництва аграрної сфери є брак фінансових ресурсів.

4. Відмічено особливу роль аграрного підприємництва у виконанні соціальної функції для населення сільських територій.

5. Оцінка рівня фінансової безпеки аграрних підприємств рекомендуємо проводити з урахуванням чотирьох аспектів фінансової природи.

6. На нашу думку, для ефективної організації системи фінансової безпеки доцільно запропонувати систему її зміцнення фінансових та організаційно-економічних підсистем заходів.

Використана література

1. Білик, М.Д. Роль стабільної діяльності підприємств у їх фінансовій безпеці // Формування ринкових відносин в Україні, 2008. - №4 (83). - с. 129-133
2. Бланк, І.А. Управління фінансовою безпекою підприємства / Бланк, І.А. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 784 с. – (Серія «Бібліотека фінансового менеджера»; Вип. 10)
3. Воробйов, Ю.М. Фінансова безпека організацій рекреаційної сфери / Ю.М. Воробйов, О.Г. Блажевич // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – №2 (7). – с. 12-19.
4. Гринюк, Н.А. Методичні підходи до обґрунтування індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства// Проблеми науки, 2008. - №8. - С. 35-40.
5. Єрмошенко, М.М., Горячева, К.С., Ашуєв, А.М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: препринт наукової доповіді / За наук. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2005. – 78 с.
6. Зорінець, П.І. Економічна стійкість та фінансова безпека в умовах нестабільності ринку // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. - №9 (124). – с. 148-152.

***Summary:** The problems of forming, estimation and providing of financial safety of agrarian enterprise are considered. New going of it estimation is shown. Levels over of financial risks for subjects are brought. The ways of strengthening of financial safety of azponidприємств are offered.*